

Markas Šagalas, dailininkas

“Mene viskas turi atitikti mūsų kraujo judėjimą, visą mūsų esybę, įskaitant sąsąmonę... Bet aš visada ramiai miegojau be Froido”, – rašė Markas Šagalas 1959 m., aiškindamas, kodėl trečiajame dešimtmetyje jis atsisakė prisijungti prie siurrealistų

Markas Šagalas
(1887-1985)

M.Šagalo namas Vitebske

“...gimiau aš negyvas. Nenorėjau gyventi. Toks, įsivaizduokite, blyškus gumulėlis, nenorintis gyventi. Tarsi būtų prisižiūrėjęs Šagalo paveikslų. Jį badė adatomis, nardino į kibirą su vandeniu. Ir pagaliau jis silpnai kniauktelėjo. Tegu tiktai psichologai nedaro iš to kokių nors nevykusių išvadų. Sergėk Dieve!

Mano senelis, mokytojas chederyje (žydų pradinė mokykla), nesugalvojo nieko geriau, kaip savo vyresnįjį sūnų, mano tėvą, įtaisyti prekių išvežiotu pas silkių pirklių, o jaunesnįjį – kirpėjo mokiniu. Žinoma, išvežiotu tėvas nepasiliko, bet per trisdešimt dvejus metus nenuėjo toliau darbininko. Jis tapė didžiules statines, ir mano širdis skeldėjo kaip trapus turkiškas sausainis, matant, kaip jis varto tą

sunkenybę arba sustirusiomis rankomis
traukia silkes iš sūrymo, o riebus
šeimininkas stovi šalia, kaip baidyklė.
Tėvo drabužiai amžinai buvo aptaškyti
silkių sūrymu. Blizgantys žvyneliai taip ir
byrėdavo į visas puses. Kartais jo
numirėliška blyškų veidą nušviesdavo
silpna šypsena. Sprendžiant

pagal tų metų fotografijas ir mano paties prisiminimus apie šeimos garderobą, jis buvo ne tik fiziškai stiprus, bet ir ne skurdžius: sužadėtinei, visiškai mergaitei, mažo ūgio – ji dar paaugo po vestuvių, – pajėgė padovanoti brangų šalį.” – iš M.Šagalo knygos “**Mano gyvenimas**”

Į gimnaziją žydas negalėjo būti priimtas, bet motina davė kyšį – būsimasis dailininkas tapo gimnazistu, bet gimnazijoje nesisekė: netikėtai jis tapo “nebyliu” – iššauktas atsakinėti prarasdavo amą, nors pamokoms būdavo pasiruošęs. Tik piešimo pamokos jam tiko. Sužinojęs, kad gimtasis Vitebsko miestas yra “labai kultūringas”, nes turi piešimo mokyklą,

Moiša prašė mamos, kad leistų stoti į ją. Motina nė girdėti nenorėjo, bet sūnus įveikė motinos pasipriešinimą – jie nuėjo į mokyklą, kur pamatė daugybę dailės kūrinių. Motina pasakė: "Sūneli, pats matai, kad tu taip nesugebėsi. Eime namo". "Savyje aš iš karto nusprendžiau, kad man taip ir nereikia... O kaip reikia? Nežinau."

Senutė su siūlų
kamuoliu, 1906 m.

Kurį laiką pasimokęs piešimo mokykloje,
1907 m. Moiša išvažiavo į **Peterburgą**.
“Pasiėmęs dvidešimt septynis rublius —
vienintelius per visą gyvenimą pinigus,
kuriuos tėvas man davė dailininko
išsilavinimui, — aš, nukaitęs ir garbanotas
jauniklis, išvykstu į Peterburgą su bičiuliu.
Nuspręsta!

Ašaros ir išdidumas smaugė mane, kai rinkau nuo grindų pinigus — tėvas numetė juos po stalu. “Ką gi, važiuok, jeigu nori. Bet įsidėmėk: Pinigų daugiau neturiu. Pats žinai. Nieko nesiuntinėsiu. Gali nesitikėti.”

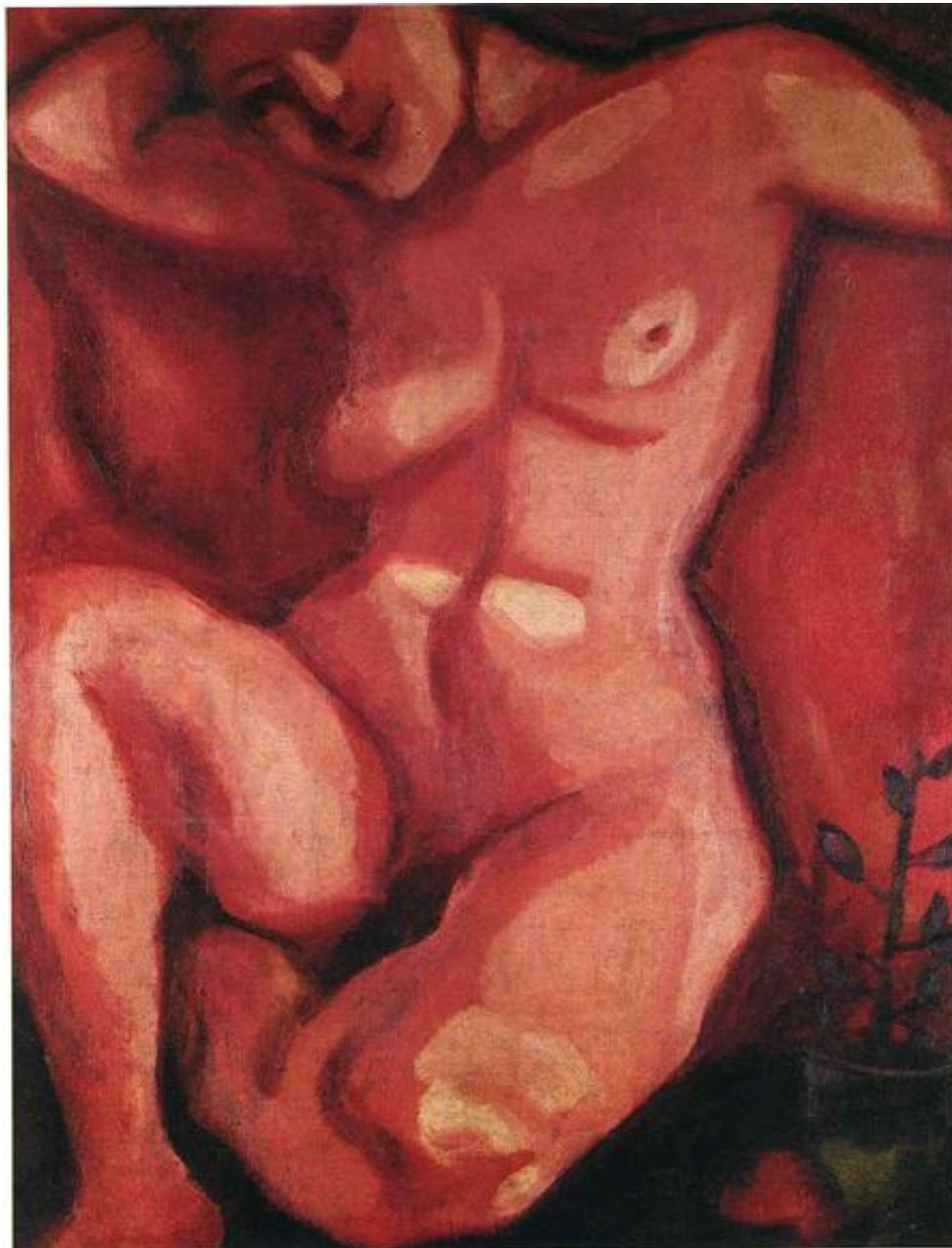
Tačiau vien pinigų gyventi Peterburge nepakako – žydams reikėjo gauti ypatingą leidimą. Per pažįstamą pirklių tėvas gavo laikiną leidimą: Moiša, neva, keliavo į Peterburgą prekių tam pirkliui parvežti

Mergaitė ant sofos, 1907 m.

1 *Young Girl on a Sofa (Mariaska)* (1907)

Sēdinti raudona
nuoga, 1908 m.

6 Red Nude Sitting Up (1908)

Langas.
Vitebskas,
1908 m.

Vaizdas pro
langu
(Vitebskas),
1908 m.

XIX a. pabaigoje Vitebske gyveno 34 420 žydų (52,4 % visų miesto gyventojų). Mieste buvo apie 60 sinagogų ir 30 krikščioniškų šventyklų

Vitebsko tema persmelkė visą Šagalo kūrybą

Apipjaustymas,
1909 m.

Lankydamasis Vitebske, Šagalas susipažino su **Berta (Bella) Rozenfeld**, kuri tuo metu mokėsi Maskvoje vienoje geriausių merginoms skirtų mokyklų. “Ir aš supratau: tai mano žmona. Blyškiame veide spindi akys. Didelės, iškilios, juodos! Aš įžengiau į naujus namus, ir jie tapo mano visiems laikams.”

Bella Rozenfeld-
Šagal (1895-1944)

Šagalas vaizdavo Bellą savo paveiksluose nuo pat pažinties dienos. Meilės tema jo kūryboje neatskiriama nuo Bellos. Beveik visuose Šagalo paveiksluose moteris yra Bella. Iš visų jo kūrybos periodų paveikslų į žiūrovus žvelgia Bella – net po jos mirties (1944 m. sepsis Bellą nuvarė į kapus)

Mėsininkas,
1910 m.

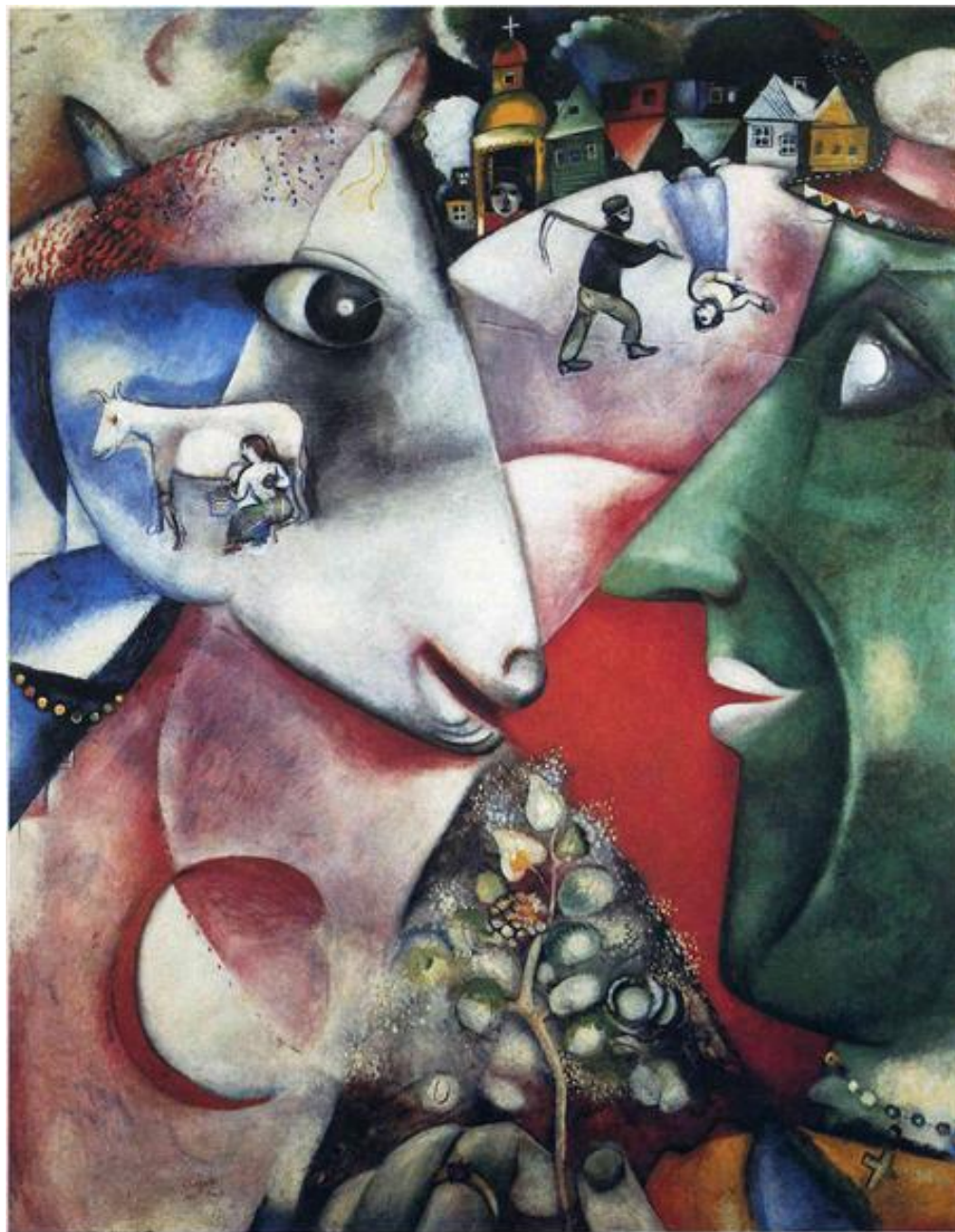

Kainas ir Abelis, 1911 m.

“Aš niekada nesupratau, dėl ko žmonės renkasi krūvomis, stumdosi vienoje vietoje, kai tuo tarpu už miestų ribų tūkstančiais ir tūkstančiais kilometrų į visas puses driekiasi laisvos erdvės. Man pakaktų kokio nors užkampio. Kuo blogai?”

Aš ir kaimas,
1911 m.

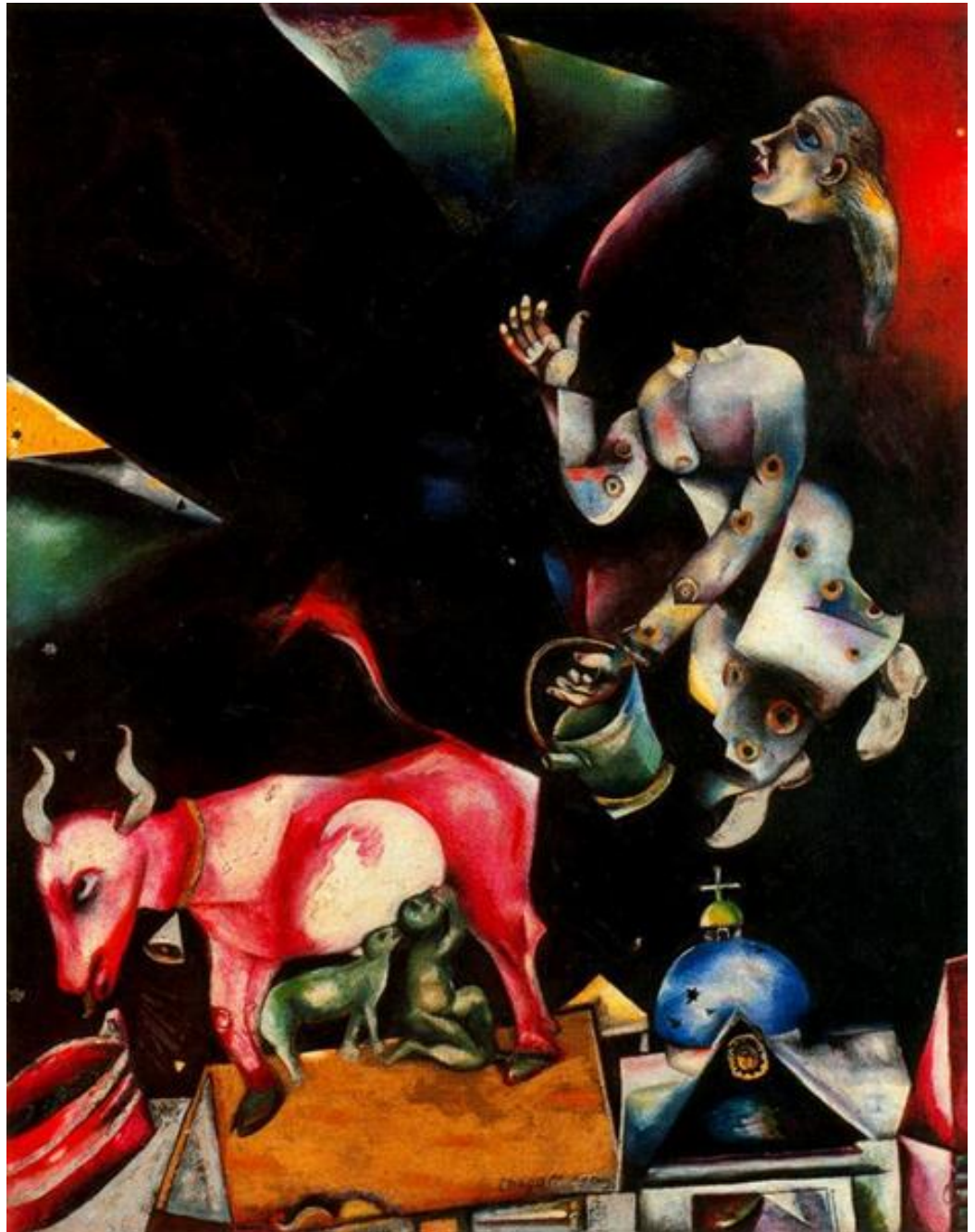
19. *I and the Village* (1911)

Karvė su skėčiu, 1946 m.

1911 m. Šagalas išvažiavo į **Paryžių**, kur mokėsi ir susipažino su žymiais prancūzų dailininkais bei poetais. Paryžiuje jis pasivadino **Marku**

Rusija, asilai ir
kiti,
1912 m.

Šį paveikslą galima laikyti Šagalo atsaku į kubizmą. Dailininkas bendravo su kubistais, klausėsi dailininkų ir interpretatorių kalbų, bet nesivaržė išreikšti nusistebėjimą dėl tokio griežto teoretizavimo. Paveikslas “Rusija, asilai ir kiti” yra savotiškas Šagalo meno manifestas, kur jis drąsiai atsisakė gilumos ir antrojo plano

Smuikininkas,
1913 m.

34 The Fiddler (1912-13)

Žydų tautos kultūroje smuikininkas labai svarbi figūra: nei gimimas, nei laidotuvės, nei vestuvės neapsieina be smuikininko. Žydams smuikininkas yra viso gyvenimo simbolis. Šiame paveiksle yra beveik visi metų laikai: pirmame plane – geltonas ruduo, pereinantį į pavasarį, antrasis planas – žiema

Smuikininkas “sudarytas” iš skirtingų sričių, kas rodo jo priklausomybę tam tikrai tautai. O kodėl smuikininkas ant stogo? Pats Šagalas pasakodavo, kad vienas jo dėdė, gerdamas kompotą, lipdavo ant stogo, kad jam niekas netrukdytų

1914 m. vasarą dailininkas atvažiavo į Vitebską susitikti su giminėmis ir pasimatyti su Bella. Jis planavo netrukus grįžti į Europą, bet karas visus planus pavertė niekais

“Būtent tą kartą aš sukūriau 1914 m. Vitebsko seriją. Piešiau viską, kas krito į akis. Bet tik namie, žvelgdamas pro langą, gatvėmis su etiudininku nevaikščiojau. Man pakako tvoros, stulpo, grindų lentos, kėdės.”

Vaistinė Vitebske, 1914 m.

Amžinas žydas,
1914 m.

Amžinas žydas yra svarbiausias personažas legendos, pasakojančios, kad Jeruzalės žydas batsiuovys **Agasferas** smogė Jėzui Kristui kurpaliu, kai varomas į Golgotą, Jėzus stabtelėjo ties jo namu atsikvėpti. Jėzus jam pasakęs: “Aš atsikvėpsiu, bet tu vaikščiosi kol aš ateisiu antrą kartą”.

Agasferas negali numirti ir klaidžioja po pasaulį, nerasdamas ramybės. Pagal kitą legendą tai buvo Pontijaus Piloto durininkas lotynas **Kartafilas**. Jis smogė Jėzui kumščiu ir dėl to yra priverstas laukti antrojo Jėzaus atėjimo. Kas šimtas metų Kartafilas atjaunėja

Visa Bellos giminė buvo prieš jos santuoką su Šagalu: Bellos tėvas buvo turtingas juvelyrinių parduotuvių savininkas, jų namuose tris kartus per savaitę kepė pyragus. Bellos motina sakė: “Dailininkas! Ką pasakys žmonės?” Bet Bella buvo nepermaldaujama

1915 m. liepos 25 d. įvyko Marko ir Bellos vestuvės, 1916 m. jiems gimė duktė **Ida**, vėliau tapusi tėvo biografe ir jo kūrybos tyrinėtoja

“Nuo tų tolimų laikų iki šios dienos, baltais ar juodais rūbais, ji plevena mano paveiksluose, nušviečia mano kelią mene. Nė vieno paveikslo, nė vienos graviūros aš nebaigiu, kol neišgirstu jos “taip” arba “ne”.

1917-1918 m. Šagalas sukūrė
autobiografinį triptiką: “Virš miesto”,
“Pasivaikščiojimas”, “Dvigubas portretas”.

Virš miesto, 1918 m.

Poetinės paveikslo sandaros nepažeidžia net tokios žemiškos detalės, kaip žmogus, atliekantis “gamtiškus reikalus”. Visas pasaulis parodytas kaip išaukštinto ir žemiško derinys

Dvigubas
portretas,
1918 m.

Pasivaikščiojimas,
1918 m.

Jis stovi ant žemės, ji plevena danguje,
bet jie kartu – taip sujungiamas žemiškasis
pasaulis su svajonių pasauliu. Suteikianti
žmogui sparnus (priešingai visiems fizikos
dėsniams) meilė yra geriausia, kas gali
atsitikti žmogui. Laisvi, mylintys, laimingi
jie įrodo, kad su mylimu žmogumi viskas
įmanoma

Bella pavaizduota paveiksluose “Mėlyni
meilužiai”, “Žali meilužiai”, “Rožiniai
meilužiai”, “Gimtadienis”

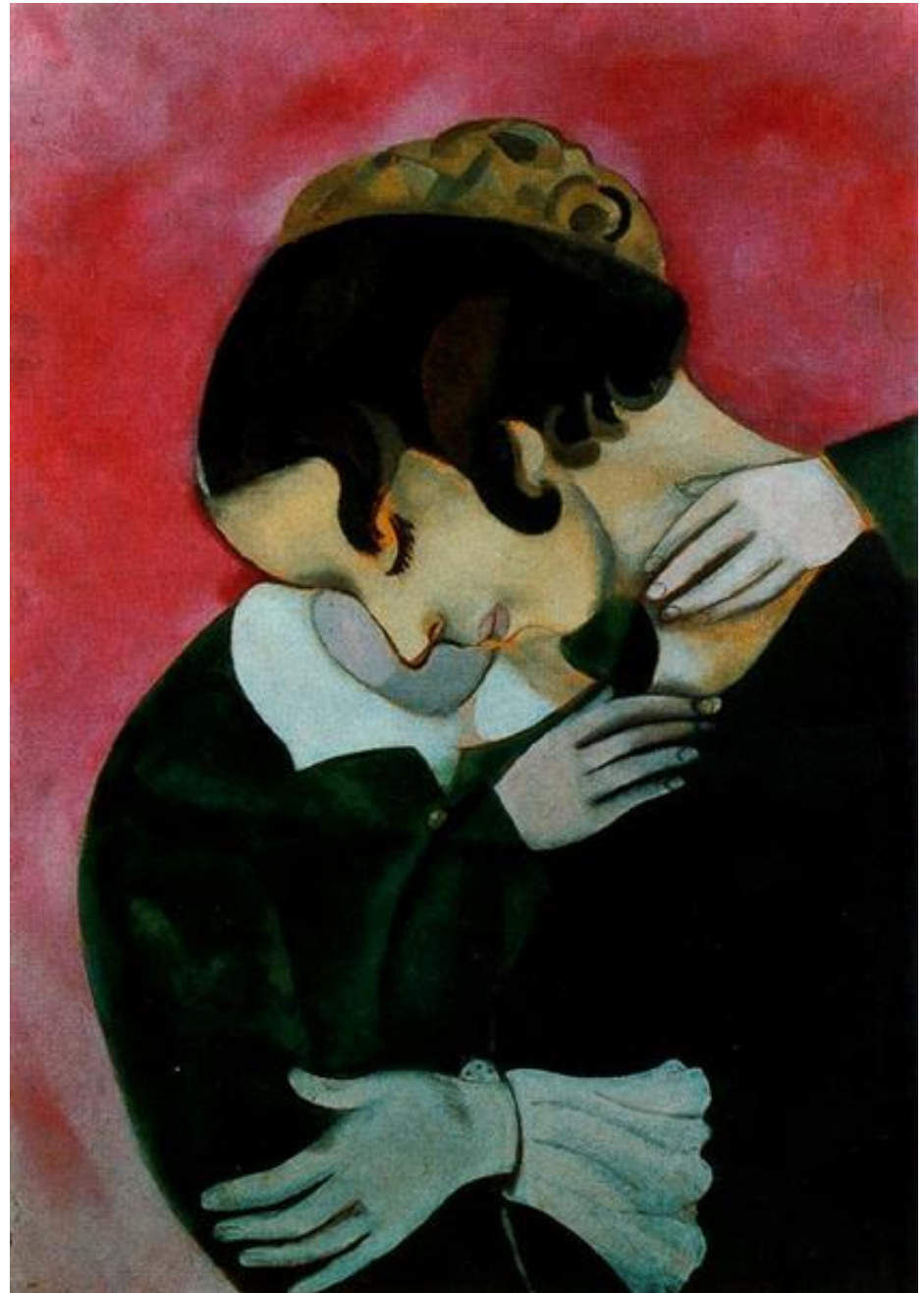
Mėlyni
meilužiai,
1914 m.

Žali
meilužiai,
1915 m.

Rožiniai meilužiai,
1916 m.

Gimtadienis, 1913 m.

Vestuvès, 1916 m.

Amžinas
žydas, 1925 m.

Pirmojo pasaulinio karo metais įstrigęs Vitebske, Šagalas kreipėsi į žymų rabiną patarimo, važiuoti į Petrogradą ar pasilikti Vitebske. Matydamas, kiek daug žmonių nori pasikalbėti su išminčiumi, dailininkas atsisveikino ir išėjo mąstydamas: “Paklausčiau, ar tiesa, kaip pasakyta Biblijoje, kad Izraelio tauta yra Dievo išrinkta? Būtų gerai sužinoti, ką jis galvoja

apie Kristų, kurio šviesus paveikslas seniai jaudina mano sielą.” 1938 m. jis sukūrė paveikslą “**Baltas nukryžiavimas**”. Tai buvo pogromų, “krištolinės nakties” Vokietijoje metai. Antrajame paveikslo plane pavaizduotos žydų tautos nelaimių scenos – aiški Holokausto nuojauta.

Baltas
nukryžiavimas,
1938 m.
(Tvirtinama,
kad šį kūrinį
labai mėgsta
popiežius
Pranciškus)

Paveiksle matyti žalia figūra su maišu ant pečių. Ši figūra sutinkama keliuose Šagalo kūrinuose. Vieni tyrinėtojai tvirtina, kad tai bet koks žydas keliautojas, o kiti – kad tai pranašas Ilja. Kompozicijos centre pavaizduota valtis asocijuojasi su viltimi išsigelbėti nuo nacių teroro

Kristaus nukryžiavimas Šagalui buvo motyvas, leidžiantis aštriausiai išreikšti skausmą dėl žmonijos nelaimių. Antrasis pasaulinis karas dar nebuvo prasidėjęs, bet dailininkas jautė nenumaldomą tragedijos artėjimą.

Kristus pridengtas ritualiniu maldai skirtu audiniu, prie jo kojų – judėjų žvakidė su degančiomis žvakėmis. Grįžimas prie humanistinių ir krikščioniškų idėjų mene Šagalui buvo vienintelis kelias gelbėtis nuo barbariškumo

Golgota, 1913 m.

Paveiksle “Golgota” nukryžiuotajam dailininkas suteikė kūdikio bruožus, kas įkūnija Išganytojo mielaširdingumą. Paveikslo centre, po kryžiumi, laukia keltininkas, kuris mirusiųjų sielas perkelia per Stikso upę į mirusiųjų karalystę. Nešinas kopėčiomis į dešinę bėga, tikriausiai, Judas.

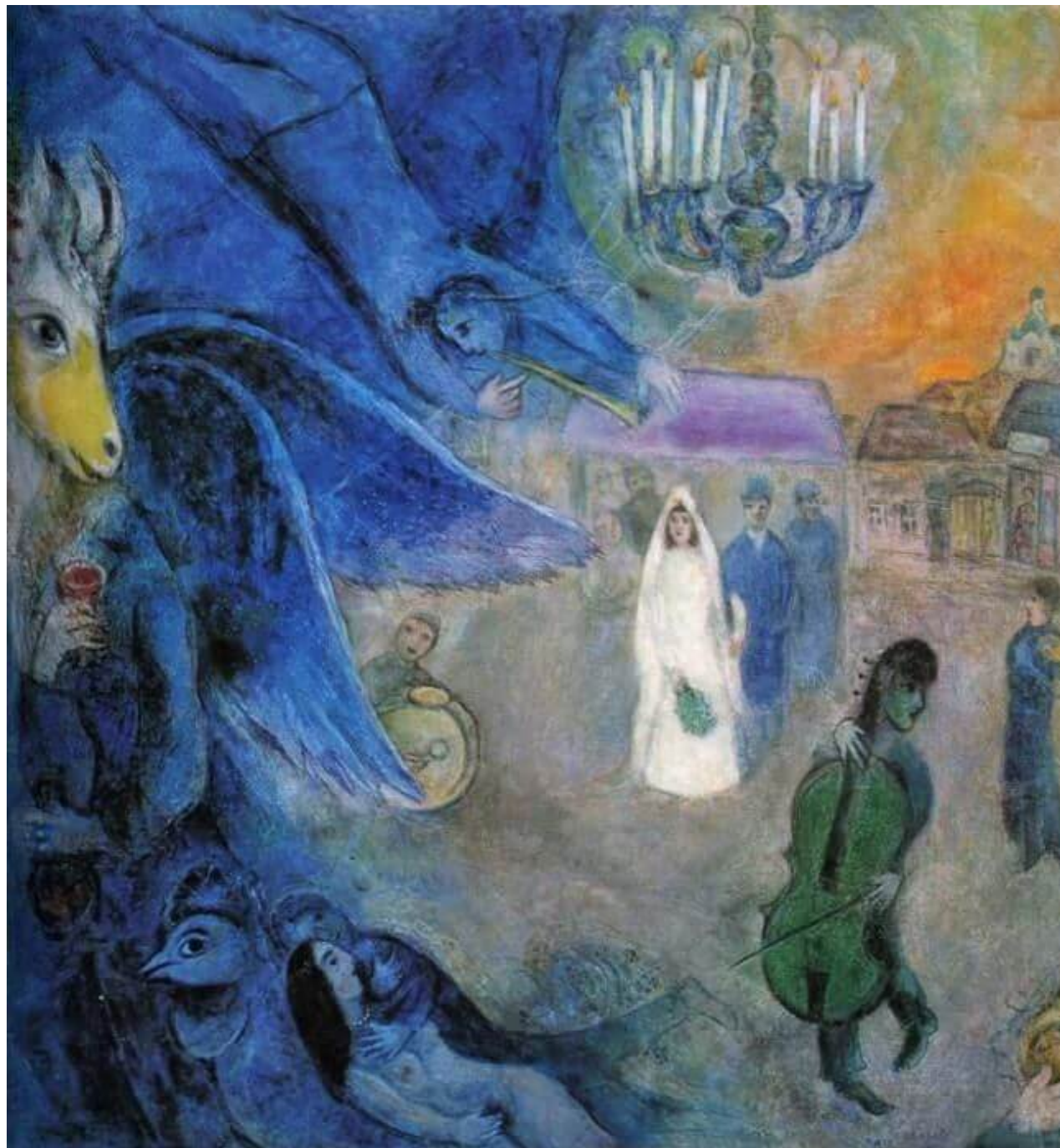

Paveikslas išryškina Šagalo ryšį su Atgimimo meistras. Neoprimityvizmo maniera sukurtame paveiksle persipina mistika ir realybė: pavyzdžiui, kryžius beveik neparodytas, bet lengvai numanomas, žmonių veidai ir figūros vos atpažįstami, tolimi nuo realybės

1922 m. Šagalas su šeima per **Lietuvą** (Kaune buvo jo darbų paroda) išvyko į **Vokietiją**, 1923 m. pervaziavo į **Paryžių**, kur 1937 m. gavo Prancūzijos pilietybę. 1941 m. Šiuolaikinio meno muziejaus Niujorke vadovybė paragino Šagalą persikelti į **JAV**.

Po karo Šagalas planavo grįžti į Prancūziją, bet, mirus Bellai, beveik metus laiko jis praleido sąstingyje, tik tada sukūrė pirmuosius paveikslus po žmonos mirties – “Vestuvių šviesos” ir “Šalia jos”

Vestuvių šviesos

Vienatvė (Bella angelo pavidalu)

Prisikēlimas,
1937-1952 m.

Pasipriešinimas,
1937-1952 m.

Išsilaisvinimas,
1937-1952 m.

Nukryžiuotasis Šagalo paveiksluose simbolizuoja žydų tautos tragediją. 1945 m. gegužės mėnesį Niujorke Šagalas kalbėjo jidiš kalba ir Jėzų Kristų sutapatino su žydų tauta: “Jokios pasaulinės konferencijos nieko neduos, kol žydų tauta nebus nuimta nuo kryžiaus, prie kurio ji buvo kalama du tūkstančius metų.

Žydų tauta išėjo iš šio karo kaip laivas po jūros mūšio — pusiau paskendęs. Aplink mus, tarp bangų, nutrauktos rankos, sielos, išstampyti, kaip vaikų žarnos, Toros ritinėliai. Negirdėti nei balso iš dangaus, nei pranašų balso. Ir kaip anksčiau, plieskianti saulė dažo viską raudona kraujo spalva.”

Po poros metų Šagalas kalbėjo ir apie praeitį, ir apie ateitį: “Aš save laikau vienu iš daugelio sūnumi žydų tautos, tos tautos, kurią neseniai žmonijos priešai varė į kalkių duobes ir dujų kameras. Atėjome čia parodyti, kad dar ne visi numirėme ir kad mes norime gyventi ir kurti. Atėjome

čia, kad mūsų priešai, ir mirę, ir vis dar gyvi, savo akimis pamatytų, kad visi jų pragariški metodai ir teorijos atsisuko prieš juos... Sušaudytų ir gyvų sudegintų vardu mes sakome priešui, kad niekada jo neužmiršime ir niekada jam neatleisime — nei gyvenime, nei mene”

58 metų Šagalas suartėjo su buvusio
Britanijos konsulo JAV dukterimi Virdžinija,
kuriai tuo metu buvo kiek per trisdešimt.
Jie susilaukė sūnaus, pavadinto Šagalo
brolio Davido garbei.

1947 m. Šagalas su šeima grįžo į Prancūziją. Po trejų metų Virdžinija pabėgo nuo Šagalo su meilužiu pasiėmusi sūnų. 1952 m. vedė **Valentiną Brodskaja**, Londono madų salono savininke

Gyvybės
medis, 1948 m.

Skiriama
Vengrijai,
1956 m.

Mozė
gauna
plokštes,
1963 m.

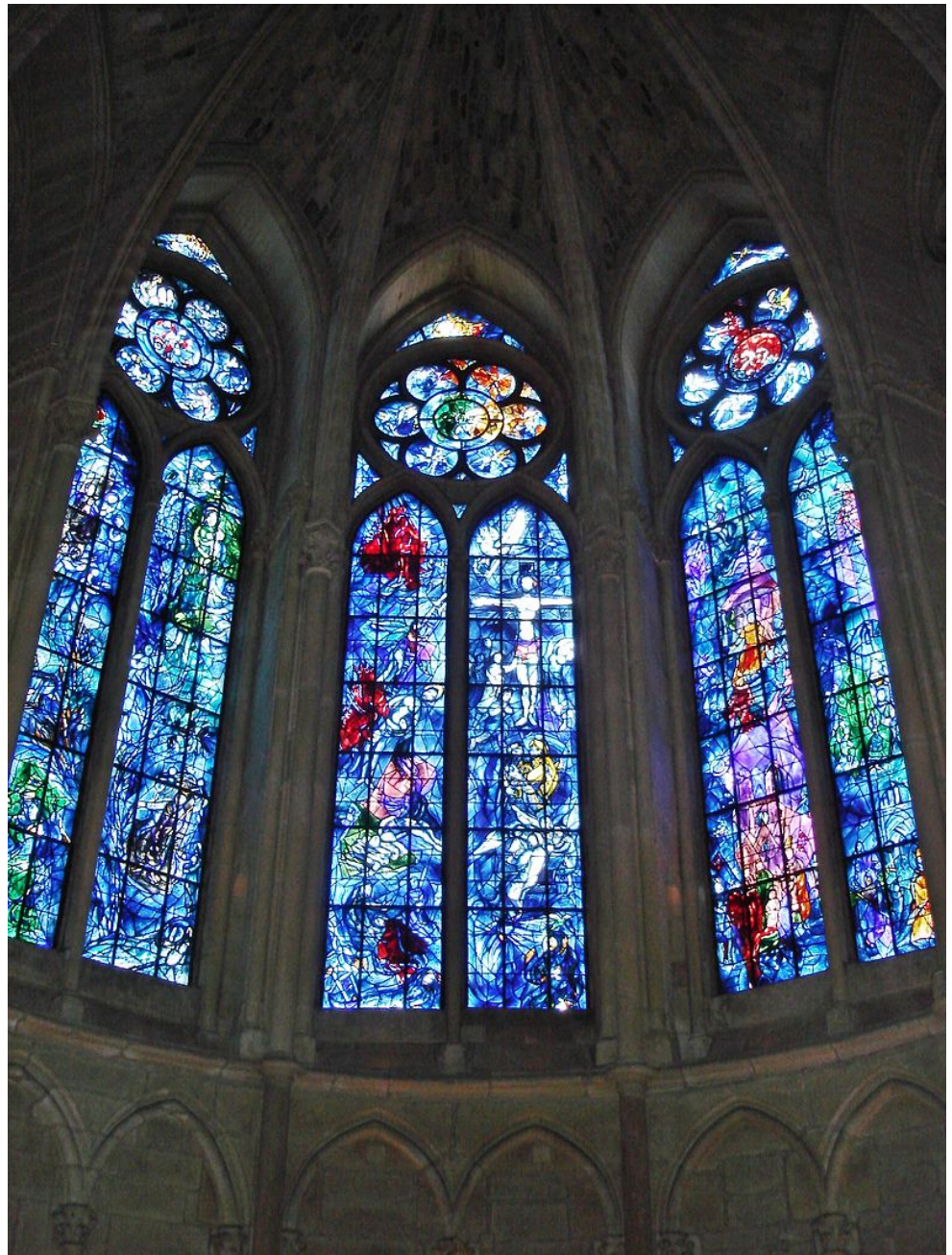
1966 m. Šagalas su žmona Valentina pasistatė namą Provanso regione esančiame **Sen Pol de Vanso** mieste. Čia jisai sukūrė vitražus Reimso katedrai, gobelenus Izraelio parlamento rūmams, vitražus Čikagos dailės institutui

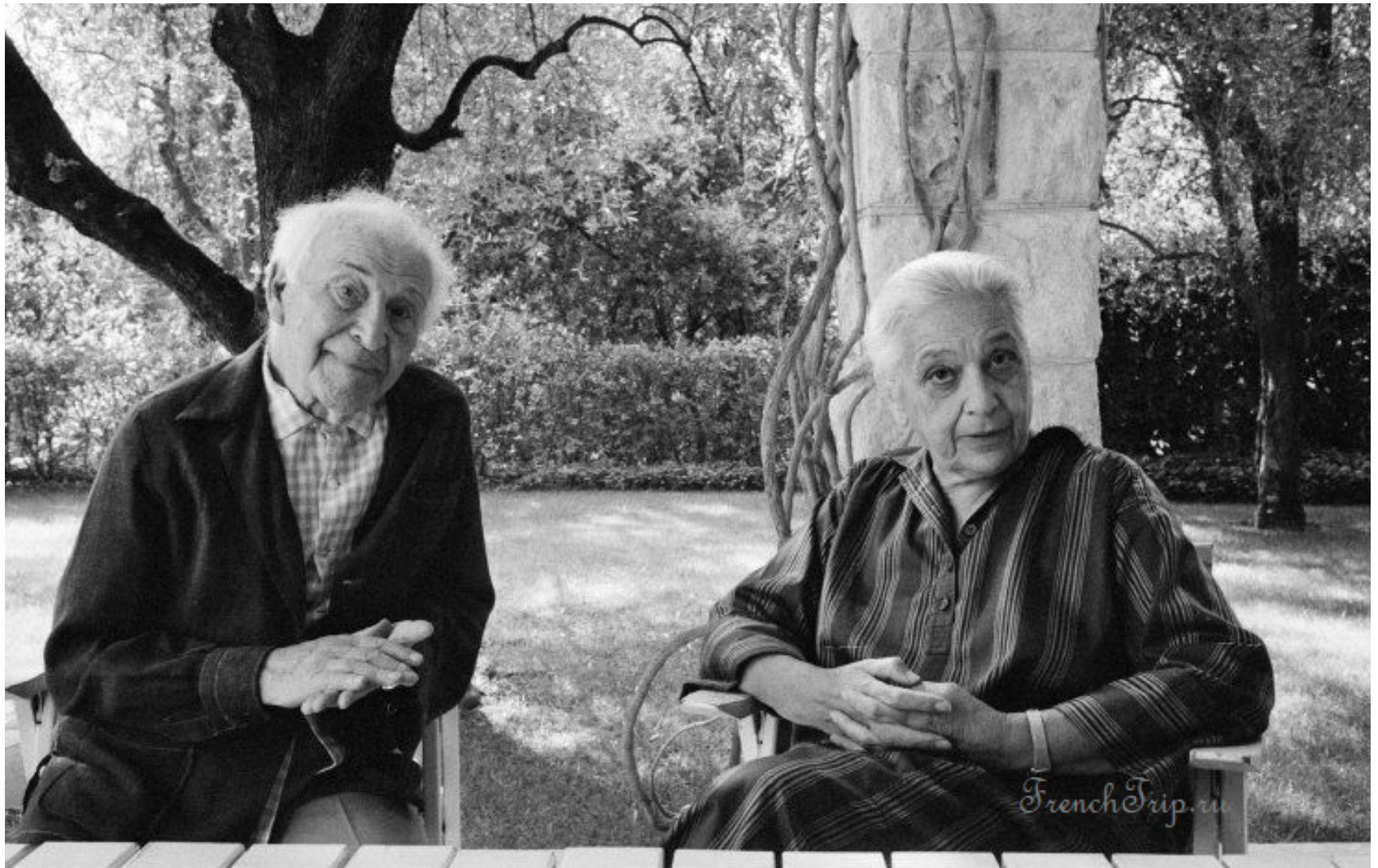
Reimso katedra, pastatyta XIII a.

M. Šagalo sukurti
vitražai Reimso
katedroje

Šagalas su žmona Valentina, 1980 m.

Mělynoji
paukště, 1968 m.

2016 m. Jeruzalės aukcione parduota 70 paveikslų (iš 170). Aukščiausia kaina parduotas M.Šagalo paveikslas “Mėlynoji paukštė” - 317 tūkstančių dolerių. Pradinė kaina buvo 130 tūkstančių

Šagalas daugybę laiko ir energijos skyrė knygų iliustravimui.

1977 m. jam suteiktas aukščiausias Prancūzijos apdovanojimas – **Didysis Garbės legiono kryžius.**

Mirė Šagalas 1985 m., palaidotas **Sen Pol de Vanso** miesto kapinėse

Laimė,
1980 m.

